

Шумаєва С. П.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри практики іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

Гут Н. В.

*кандидат філологічних наук, доцент
кафедри практики іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

МАС-МЕДІЙНА САМООСВІТА АМЕРИКАНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В статті розглядається поняття самоосвіти як педагогічного явища; визначені засади реалізації самоосвітньої діяльності американськими вчителями; проаналізовані основні форми мас-медійної самоосвіти американських педагогів. Зроблено висновки про вміння вітчизняних педагогів використовувати на заняттях медіа-засоби, створювати різноманітні інформаційні пакети, електронні підручники, Інтернет-сайти. Висунуто пропозиції щодо започаткування спеціальних курсів та підготовки спеціальних медіа-педагогів з метою фахової допомоги при роботі з новими інформаційними технологіями.

Ключові слова: *медіа освіта, мас-медійна підготовка, американські педагогічні працівники.*

В статье рассматривается понятие самообразования как педагогического явления; определены принципы реализации самообразовательной деятельности американскими учителями; проанализированы основные формы масс-медийного самообразования американских педагогов. Сделаны выводы об умении отечественных педагогов использовать на занятиях медиа-средства, создавать разнообразные информационные пакеты, электронные учебники, Интернет-сайты. Выдвинуты предложения относительно учреждения специальных курсов и подготовки специальных медиа-педагогов с целью профессиональной помощи при работе с новыми информационными технологиями.

Ключевые слова: *медиа образование, масс-медийная подготовка, американские педагогические работники.*

The concept of self-education as a pedagogical phenomenon, the principles of the implementation of American teachers' self-educational activities are discussed

in the article. The main forms of media self-education of American teachers are analyzed. Conclusions about native teachers' ability to use media facilities, to create various informative packages, electronic textbooks, internet sites and other means are done. Suggestions related to special courses establishing and special media teachers preparation with the purpose of professional help while new information technologies using are thrown out.

Key words: *media education, mass-media training, the American educators.*

В умовах сучасного інформаційного суспільства необхідність особистісної самоосвіти набуває дедалі значущої ваги. Мінливість технологій, видів та засобів отримання інформації, здобуття професійної кваліфікації, зміна службових функцій, швидке застаріння освітнього капіталу ставить сучасних педагогів перед необхідністю невинного та ціложиттєвого саморозвитку. Використовуючи самоосвіту як інструмент самореалізації, самоактуалізації та самовдосконалення, педагог постійно, щоденно формує свій власний імідж. Адже, цілком зрозуміло, що саме від таких якостей, точніше від вміння їх вдосконалювати, залежить соціальна мобільність та загальна культура сучасного педагога.

Філософське дослідження самоосвіти педагога обумовлене тенденцією домінування як засобу освітньої діяльності, необхідністю усвідомлення процесу самоосвіти як системостворювального чинника освітнянського процесу. Видатні мислителі різних епох (Дж. Беллерс, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Н. Крупська, В. Сухомлинський та ін.) та сучасні дослідники (Г. Наливайко, В. Лозовий, О. Щукліна та ін.) підкреслювали значущість самоосвіти особистості, звертаючи увагу на те, що людина отримує інформацію не лише в знаковій та текстовій формі, а й з природного, соціокультурного середовища, навколишнього світу.

Загальновідомим є той факт, що самоосвіта особистості значною мірою впливає на лише на становлення і розвиток загальної культури особистості, а й на рівень розвитку суспільства в цілому. Провідними вченими західних країн було наголошено на тому факті, що посилену увагу та підтримку з боку уряду, суспільства і науки стосовно питань самоосвіти, мають американські педагогічні працівники [1, с. 235–246]. Сьогодні соціологи, педагоги, психологи, вчителі, державні діячі цієї країни свідомі у тому, що рівень підготовки вчителя визначає рівень освіти і виховання молоді, а отже, безпосереднім чином впливає на майбутнє нації [2, с. 125–126; 3–4].

Самоосвіта американських педагогічних кадрів у галузі мас-медійної підготовки стає пріоритетним завданням американських освітян. Це

пояснюється тим, що зростання вимог до рівня знань майбутніх учителів, підвищує необхідність здійснення фахового самовдосконалення та самоосвіти протягом усього життя, активізувати творчий педагогічний пошук.

Мета статті – проаналізувати особливості мас-медійної самоосвіти американських педагогічних працівників.

Інтенсивне проникнення мас-медіа практично у всі сфери сучасного суспільства, включно й освітню, поставило американських учителів перед необхідністю адекватно реагувати на ці зміни. Виникла низка проблем, пов'язаних як із загальнокультурною підготовкою вчителів як користувачів медіа, так і з їхньою спеціальною підготовкою як викладачів мас-медійних курсів.

Педагогічні аспекти використання засобів масової інформації та проблеми сучасної професійної освіти вчителів найкраще висвітлені в роботах таких американських учених, як Томас Лінкольн («Виховання характеру», 1991), Марвін Сетрон та Маргарет Гейл («Ренесанс в освіті», 1991), Крістофер Лукас («Учительська освіта в Америці», 1997), Девід Майерс («Американський парадокс: духовний голод в епоху матеріального достатку», 2000), Джеймс Конант («Освіта американських вчителів») та Джеймс Кенер («Неосвіта вчителів») [5].

Спільним для цих досліджень є інтерес до особистісних якостей учителя, якими він має бути наділений в епоху бурхливого розвитку науково-технічного прогресу, адже вчитель є безпосереднім учасником і рушієм поступу. Які б не існували в суспільстві негаразди, майбутнє завжди породжується сьогоденням, а ключовою фігурою для тих, хто буде жити і творити завтра, є, звичайно, вчитель, який готує майбутніх громадян.

Окрім традиційних вимог, таких як високий рівень опанування предметом викладання, уміння ефективно застосовувати педагогічні методи й прийоми, раціонально організувати індивідуальне та диференційоване навчання з учнями, від американських учителів вимагається уміння відшукувати необхідну інформацію в електронній мережі, раціонально використовувати інформаційні технології у своїй фаховій діяльності.

Сучасна система підготовки вчителів до використання мас-медійних навчальних технологій у США містить:

- професійну педагогічну освіту (Preservice Teacher, Teacher Education),
- перепідготовку вчителів та викладачів (Inservice Teachers, Graduate Teacher Education, Faculty & Staff Development), яку пропонують центри

підвищення кваліфікації або продовження освіти (continious education), створені на базі університетів та коледжів;

– самоосвіту (self-education).

Оскільки подібна підготовка вчителів розпочалася порівняно недавно і вона не має можливості охопити весь загаль педагогів, за стрімкого розвитку мас-медійних технологій виникла потреба в перепідготовці та підвищенні відповідної кваліфікації вже працюючих учителів та їхній самоосвіті у зазначеній царині.

Підвищення кваліфікації та самоосвіта учителів в Америці позначені динамізмом, гнучкістю вибору змісту, стратегій, моделей навчання і виховання. Такий підхід зумовлений соціально-мобільними і соціально продуктивними особливостями американського ринку праці [6, с. 70].

Підвищення професійного рівня та самоосвіта американських учителів відбувається як ціложиттєвий процес. Відомо, що освіта впродовж життя передбачає постійне підвищення рівня професійної підготовки вчителів, покращання якості підготовки, створення високоефективної системи безперервної підготовки кадрів, яка забезпечує американським учителям можливість постійно отримувати нові знання, уміння, навички. При такому підході до проблеми перепідготовки кадрів у США зростає роль педагогічної самоосвіти, коли вчителі відчувають нагальну потребу в підвищенні власного професійного рівня, намагаючись самотужки ліквідувати прогалини в знаннях або скоротити дистанцію між досягнутим рівнем знань та новими відкриттями в галузі науки і техніки.

Сучасні моделі перепідготовки американських учителів ґрунтуються на таких основних засадах:

а) *децентралізація* (у США немає спеціальних інститутів післядипломної освіти або підвищення кваліфікації працівників освіти – це здійснює більшість університетів, педагогічні коледжі та науково-педагогічні центри, АФТ – Американська федерація вчителів);

б) *свобода вибору* (вчитель сам, залежно від його фахових інтересів, потреб та можливостей, обирає навчальний заклад, зміст, форму і темп післядипломної освіти);

в) *ринковий підхід* (між педагогами та фірмами, що пропонують найрізноманітніші інформаційні, наукові, методичні та культурні матеріали, у якості товару встановлюються певні ринкові відносини: з одного боку, вчитель платить за цей товар власні гроші, з іншого – фірма змушена серйозно думати про якість і практичну цінність цієї пропозиції);

г) *матеріальне стимулювання* (підвищення професійної майстерності вчителя супроводжується істотним зростанням зарплати та посадового статусу (зарплата нараховується залежно від педагогічного стажу та кількості набраних після одержання права на викладання т. зв. кредитів, тобто певної кількості навчальних годин, які необхідні для оволодіння знаннями з певного предмета або теми);

д) *усебічність* (до уваги вчителя пропонується така кількість різноманітних навчальних курсів, предметів, проблем, яка не лише задовольняє його пізнавальні та культурні потреби, а й уможлиблює в разі необхідності зміну фахової спеціалізації) [7, с. 78–80].

Міжнародна комісія з освіти XXI століття (UNESCO, 1996) зазначила, що ЗМІ постають у контексті освіти впродовж усього життя винятковим інструментом зв'язку: вони є, водночас, і містком між поколіннями, і засобом актуалізації знань. Така освіта потребує відповідного уміння вчитися, бо використання новітніх освітніх технологій вимагає розробки та застосування спеціальних методик. «Концепція вивчення мас-медіа впродовж усього життя передбачає усвідомлення ЗМІ як культурної цінності, яку треба захищати, розвивати, критикувати; приділяти максимальну увагу комунікативним процесам у суспільстві» [8, с. 94–95; 9].

Більшість американських шкіл і нині гостро потребують покращення підготовки викладацького складу для роботи з медіа-засобами. Схожа ситуація склалася не лише в США, а й у багатьох розвинутих країнах світу. Так, лише 45 % загалу британських учителів упевнено та ефективно використовують ІКТ на своїх заняттях. На рівні початкових шкіл таких 47 %, у спеціальних школах – 42 %, в середніх школах – 35 %. Порівняно низький показник використання ІКТ британськими вчителями на заняттях середньої ланки освіти пояснюється тим, що навіть у тих школах, де створені всі умови для їх використання, все ще існують групи вчителів, які не використовують цю техніку взагалі.

Проте, такі форми підвищення власної самоосвіти, як теле-, відеоконференції та Інтернет-чати, де, учителі та науковці Великої Британії, Німеччини та інших країн мають змогу обговорювати педагогічні проблеми з іноземними колегами та отримувати актуальну інформацію в межах нового проекту LeaNNet – «Вчителі мереж», користуються великою популярністю. Так, у Данії 100 тис. учителів та учнів активно працюють у національній системі телеконференцій The SkoleKom, до якої щоденно підключаються понад 1 тис. нових учасників. Для італійських учителів відкрито педагогічний веб-сайт, що містить велику кількість навчальних матеріалів, мультимедіа-бібліотеку, форуми. Співробітництво між WNET і Техаським педагогічним інститутом науки, телебачення і технології пропонує американським учителям знайомство в інтерактивному режимі з програмою використання телевізійних технологій. Американська дослідниця Руф Енн Бурнс, яка досліджувала

проблему ефективності програм з використання телебачення в інтерактивному режимі, зазначила, що після ознайомлення вчителів з цією програмою їхні учні мали значно кращі показники успішності.

Корпорація громадського мовлення (Corporation for Public Broadcasting) і Фонд Анненберга (Annenberg Foundation) ініціювала проект, у межах якого здійснюватиметься трансляція на всю територію Сполучених Штатів семінарів з медіа-підготовки вчителів. Вартість проекту – 70 млн. доларів. Більшість навчальних матеріалів для цих семінарів розроблені вузівськими професорами. Подібні семінари спрямовані на підвищення кваліфікації медіа-викладачів, як таких, хто вже має відповідний стаж роботи, так і початківців [10–11].

На каналі Annenberg / CPB подібні телесемінари почали транслюватися ще в 1996 р. Сьогодні його передачі сприяють підвищенню кваліфікації 43 тисяч учителів американських шкіл. За допомогою супутника канал передає безкоштовні некомерційні програми протягом 60 годин щотижня. Ці програми можуть бути доповнені відвідуванням сайту цього каналу в Інтернеті (<http://www.learner.org/channel>), де обговорюються матеріали педагогічних семінарів. Перехід на цілодобове транслювання зумовлений головним чином не тим, що вчителі прагнуть підвищувати свою кваліфікацію «і вдень і вночі», а тим, аби зробити трансльовані передачі доступними якомога більшій глядацькій аудиторії. На створення і показ цих навчальних програм щорічно витрачається в середньому 70 млн. доларів. За умови підтримання високого рейтингу програми цілодобова трансляція її аналогів може здійснюватися додатково протягом найближчих 15 років [12, с. 71].

Плідну роботу з підготовки педагогів до роботи з мас-медійними навчальними технологіями проводять англійські фахівці, зусиллями яких створено електронний віртуальний центр для всіх викладачів – базу даних з освітніх стандартів. З цією метою до сервера освітньої мережі Ірландії Scoilnet прикріплені консультанти, які «проводять» шкільного вчителя за допомогою «Content Wizard», починаючи з моменту реєстрації в Інтернеті й до публікацій його власних праць. Європейський проект «Екстранет для викладачів» (EXE) надав можливість створити базу даних для вчителів, які прагнуть застосувати мультимедіа у своїй щоденній фаховій діяльності. Завдяки цій базі вчителі отримують можливість підготувати необхідні дидактичні матеріали для шкільних занять з використанням новітніх технологій. Рада з питань освіти Нью-Йорку також має намір створити портал в Інтернеті, де вчителі могли б одержувати он-лайнкову інформацію, пов'язану з педагогічною практикою.

З цією метою Рада з питань освіти розпочала пошук потенційних партнерів в університетах, які могли б допомогти у здійсненні планування і маркетингу функціонування цього порталу. Передбачається, що цей портал буде діючим не тільки в штаті Нью-Йорк, але й по всій країні. Представник Ради з питань освіти заявив, що проект, про який ідеться, – не просто чергові он-лайнкові курси, яких сьогодні сотні, а то й тисячі. Його першочергове завдання – поставити технології Інтернету на службу розширення вже чинних навчальних комп'ютерних програм. Він також зазначив, що вчитель матиме

змогу використовувати Інтернет-сайт для опанування різних методик проведення уроку.

У новій програмі будуть представлені різні варіанти подачі однієї і тієї ж навчальної теми, аби вчитель міг обрати найпридатніший для нього варіант. Більшість заявок на участь у цьому проекті було отримано від технологічних компаній та університетів, після чого Рада з питань освіти оголосила конкурс. За словами представника Ради Дж. Смарра, «перевага буде надана тому, хто запропонує найцікавіші ідеї трансформації наявних інформаційних ресурсів в он-лайнний формат» [13]. Безумовно, велике значення буде мати і вартість проекту. Смарт переконаний у тому, що хто б не виграв конкурс, коледжі Нью-Йорку готові з ними співпрацювати. Р. Макклінток, професор педагогічного коледжу Колумбійського університету, автор одного з підрозділів проекту, сказав, що проект є досить об'ємним і його практична реалізація займе багато часу. Однак управлінці в галузі шкільної освіти сподіваються, що він буде успішним і принесе велику користь учителям.

Подібний до попереднього проект Weather Underground уже створений зусиллями Мічиганського університету. Він уміщує навчальні програми з природничих наук і відомості, що стосуються погоди. Мета цього проекту – надати допомогу насамперед учителям біології та хімії. Взаємодія шкільних учителів з визнаними авторитетними фахівцями в цій галузі має сприяти, за задумом авторів проекту, їхній фаховій підготовці та перепідготовці.

Міністерства і департаменти освіти, державні та приватні фонди, федерації заохочують учителів індивідуальними та груповими грантами, призами за продуктивне використання інформаційних та комунікативних технологій у навчальному процесі. Так, Британське агентство навчальних комунікацій та технологій (ВЕСТА) проводить конкурс на отримання призів за такими номінаціями: шкільне адміністрування, навчання дітей-інвалідів, краще викладання предмета, кращі методичні розробки впровадження мас-медійних навчальних технологій у шкільне навчання. Вчителі-переможці конкурсу та школи, в яких вони працюють, отримують грошові винагороди. В 1999 році з'явилася нова нагорода для вчителів країн Європи – європейський «Лейбл». Цей почесний знак присуджується за ініціативу в галузі навчання та викладання іноземних мов, за підтримку впровадження та адаптації нових ідей та технологій у шкільній практиці. «Лейбла» будуть удостоюватися щорічно найініціативніші та найефективніші проекти з навчання іноземних мов у країнах-учасниках проекту.

Система підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів у США організована таким чином, що кожен учитель, який відчув потребу вдосконалити фаховий рівень, зокрема і рівень власної медіа-грамотності, має на це реальні можливості.

Що ж стосується вітчизняних педагогів, то їхні вміння адекватно використовувати на заняттях медіа засоби, м'яко кажучи, викликає сумнів. Крім того, вимогою сьогодення є створення вчителями та викладачами різних,

а не лише тих, що пов'язані з комп'ютерними технологіями, дисциплін, різноманітних інформаційних пактів, електронних підручників, інтернет-сайтів тощо, які б сприяли ефективному засвоєнню та зручності сприйняття навчального матеріалу учнями та студентами. На сьогодні українські педагоги вирішують такі проблеми самотужки, практично зводячи цей процес до самоосвіти, оскільки в навчальних закладах середньої та вищої освіти допоки не існує ні спеціально розроблених курсів, а ні спеціальних медіа педагогів, які б опікувалися тими вчителями, які потребують фахової допомоги при роботі із новими інформаційними технологіями. Це питання, на нашу думку, і може бути тим наріжним каменем, на який орієнтуватимуться подальші наукові розвідки означеного напрямку дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Judge H. American Schooling and History : an English View // Oxford Review of Education. – 1977. – № 3. – P. 235–246.
2. Кудін В. О. Засоби масової інформації та професійна освіта. – К., 2002. – 206 с.
3. Бок Д. Университеты и будущее Америки / Д. Бок ; пер. с англ. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – 128 с.
4. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителя у світовому освітньому просторі: статистичні характеристики / Л. П. Пуховська // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 17–20.
5. David G. Myers. The American Paradox. Spiritual Hanger in an Age of Plenty. Yale University Press. – New Haven and London, 2000.
6. Стівенсон Д. К. Життя та організації в США / Д. К. Стівенсон. – Штуттгарт, Мюнхен, Дюссельдорф, Лейпціг : Ernst Klett Verlag, 1998. – 205 с.
7. Красовицький М. Підвищення кваліфікації вчителів. Досвід США // Рідна школа. – 1997. – № 5. – С. 78–80.
8. Заболотна О. А. Політико-правовий напрямок соціалізації учнівської молоді в закладах середньої освіти США // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць. – К. – Житомир : Волинь, 2003. – Кн. 2. – С. 325–333.
9. Cropley A. J. Educational Technology and Educational Practice: The Case of Lifelong Learning / In C. K. Knapper (Ed.) Expanding Learning through New Communication Educational s. New Directions for Teaching and Learning. – San-Fransisco : Jossey–Bass, 1982. – № 9. – P. 69–80.
10. Potashnik M.; Adkins D. 1996. Cost Analysis of Information Technology Projects in Education: Experiences from Developing Countries. Education and Technology Series, Vol. 1, №. 3. World Bank. – Washington, D.C. www.pitt.edu/~jeregall/pdf/vln3.pdf).
11. Zuber-Skerritt O. Professional Development in Higher Education. A Theoretical Framework for Action Research. – Kogan Page Ltd., 1992. – 227 p.
12. Carnevale D. New broadcasts will offer 24-hour training for teachers // The chronicle of higher education. – N.-Y. – 1999. – November 2. – V. 26, № 14. –

- P. A71.
13. Carr S. N. Y. Public schools plan online teacher training // The Chronicle of higher education. – N.-Y. – 2000. – October 7. – V. XLVII, № 7. – P. A66.